

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งโลกาภิวัตน์ ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญในการที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพของคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2544:1) ซึ่งในการพัฒนาคุณภาพของคนนั้นสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2540 ที่ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน คุ้มครองสิทธิ สร้างความเสมอภาคและให้โอกาสทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ประกอบกับได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บทแห่งชาติในการจัดการศึกษา ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการจัดการสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคล เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กรมวิชาการ,2544:2) และประการสำคัญได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ มีทักษะในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ในการจัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว สังคมและประเทศชาติ(ถวัลย์ มาศจรัส,2545: 2-3)

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อปฏิรูปและพัฒนาการศึกษาให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ เป็นหลักสูตรเชิงกลยุทธ์ ที่มุ่งแก้ปัญหาของชาติ ในการผลักดันให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมความรู้ที่นำไปใช้แล้วจะสามารถสะท้อนความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีและพร้อมที่จะ

ยกระดับความถดถอยทางวิชาการของประเทศ (สุภรณ์ สภาพงษ์ . 2545 :19 – 20) เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีลักษณะเป็นกรอบกว้าง ๆ มีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้และคู่มือการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่เป็นแนวทางให้สถานศึกษานำไปจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาโดยการนำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้รายวิชาและมาตรฐานการเรียนรู้หรือรายวิชาได้ ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละปีหรือภาคเรียน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา จึงเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษา ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ดังนั้นบุคลากรของสถานศึกษาทุกฝ่าย จึงต้องร่วมมือกันในการจัดทำหลักสูตร เพราะหลักสูตรจะเป็นมรรควิธีที่จะนำความมุ่งหวังด้านการศึกษาไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการหรือเป็นยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานของครูในการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน

ในปีการศึกษา 2546 กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้สถานศึกษาทั่วประเทศจัดทำและใช้หลักสูตรสถานศึกษา ในชั้นปีที่ 1 ของทุกช่วงชั้น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544) และขยายเพิ่มปีการศึกษาละ 1 ชั้น จนครบสมบูรณ์ในปีการศึกษา 2548 ซึ่งในการดำเนินงานจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาร่วมพัฒนาระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งประโยชน์สูงสุดคือนักเรียนและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการระดมทรัพยากรทั้งของสถานศึกษาและชุมชนอย่างเหมาะสม คู่คุณค่า

สำหรับปีการศึกษา 2548 เป็นปีที่สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ได้จัดทำและใช้หลักสูตรสถานศึกษาครบทุกช่วงชั้น ซึ่งในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรของแต่ละสถานศึกษานั้นย่อมมีแนวทางการดำเนินงานที่แตกต่างกันตามองค์ประกอบและปัจจัยของการดำเนินงานที่หลากหลาย ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้นย่อมเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาที่มีบุคลากรน้อยและต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานเทียบเท่ากับสถานศึกษาที่มีบุคลากรเพียงพอ ได้มีการจัดระบบของการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเพียงใดและประเด็นสำคัญคือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้นมีความต้องการหรือมีส่วนร่วมในการจัดทำตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มากน้อยเพียงใด

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 มีความตระหนักในภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นอย่างดี จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยในเรื่องความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ของบุคลากรหลักสูตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นแนวทางให้กับ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 นำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นประโยชน์กับโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียงที่จะนำไปใช้ในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

จุดมุ่งหมายในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของบุคลากรหลักสูตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาครอบคลุมเนื้อหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมี 8 ด้าน ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดทำสาระของหลักสูตร
4. การออกแบบการเรียนรู้
5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสาร

หลักฐานการศึกษา

7. การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน
8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ คือ บุคลากรหลักสูตรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 จำนวน 158 โรงเรียน ในสัดส่วน 1 : 1 : 1 รวมทั้งสิ้น 474 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ของบุคลากรหลักสูตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 จำแนกเป็นภารกิจในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตามแนวทางของกรมวิชาการ จำนวน 8 ด้าน คือ

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดทำสาระของหลักสูตร
4. การออกแบบการเรียนรู้
5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสาร

หลักฐานการศึกษา

7. การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน
8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง องค์ประกอบของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน 8 ด้าน ตามแนวทางการจัดทำของกรมวิชาการ ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ การกิจและเป้าหมายของสถานศึกษาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดทำสาระของหลักสูตร
4. การออกแบบการเรียนรู้
5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสาร

หลักฐานการศึกษา

7. การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน
8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

บุคลากรหลักสูตร หมายถึง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของ
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาของรัฐและ
ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ สำหรับสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
นครสวรรค์ เขต 2

ครูวิชาการ หมายถึง รองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายวิชาการหรือครูผู้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้า
งานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2

คณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรง
ตำแหน่งในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะ
กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เป็นคณะกรรมการประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง
ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่าและผู้ทรงคุณวุฒิ
ในการวิจัยใช้ผู้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับสถานศึกษา
ของรัฐ และผู้รับใบอนุญาตสำหรับสถานศึกษาเอกชน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
ที่ประกาศใช้โดยคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่วก 1166/2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544

หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง มวลประสบการณ์ ที่สถานศึกษาวางแผนและจัดทำเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของบุคลากรหลักสูตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ที่จะเป็แนวทางในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานทางการศึกษาอื่น ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการนิเทศและติดตามการจัดทำและใช้หลักสูตรสถานศึกษา และเป็นแนวทางในการนำเสนอรูปแบบของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแบบอื่นๆ ต่อไป